

Регіоналізація і глобалізація

Вікторія МАТВЕСЬВА

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ
ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ****Резюме**

Проаналізовано торгівлю України з країнами ЄС-27 на підставі показників зв'язаності та рівноправності торгівлі. За результатами дослідження запропоновано класифікацію країн Євросоюзу за характером торгівлі між ними та Україною, на базі чого надано рекомендації щодо подальшого розвитку євроінтеграційних процесів у галузі зовнішньої торгівлі. Автор доходить висновку, що розширення зовнішньоторговельних зв'язків сприятиме євроінтеграції України, проте орієнтуватися треба, передусім, на ті країни, що, як і Україна, зацікавлені у взаємній торгівлі.

Ключові слова

Євроінтеграція, експорт, імпорт, зв'язаність торгівлі, симетрія торгівлі.

Класифікація за JEL: F15, F19.

© Вікторія Матвєєва, 2007.

Матвєєва Вікторія, аспірант кафедри міжнародної економіки Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, Україна.

Вступ

Одразу після здобуття Україною незалежності перед нею постало завдання чіткого визначення зовнішньополітичної стратегії у європейському напрямку. Прагнення України до євроінтеграції зумовлене, по-перше, розумінням інтеграції як фактора, сприятливого для розвитку країни, її економічного зростання та стабільності; по-друге, визнанням Європейського союзу як найбільш розвиненого та перспективного інтеграційного угруповання у сучасному світі. Для України євроінтеграція – це рух до стандартів соціально орієнтованої ринкової економіки, саме тому інтеграція України до ЄС визначена як стратегічна мета її державної політики [1].

Звісно, проблемам євроінтеграції України присвячено чимало досліджень, що стосуються як політичних та правових, так і економічних аспектів відносин Україна – ЄС. Серед останніх євроінтеграційних студій у галузі економіки варто відзначити роботи колективу авторів Центру соціально-економічних досліджень CASE Україна [2, 3], Д. Попка та О. Ткачука [4], дослідження В. Астрова, З. Лукаса та Я. Пошла [5], Г. Мернікова [6], Є. Савельєва [7], В. Ура [8], В. Трілленберга [9] та чимало інших. Проте всі перелічені роботи сприймають економічні відносини України з ЄС як відносини з однорідним об'єктом, тоді як насправді ЄС, незважаючи на глибоку інтегрованість господарств країн, що входять до нього, залишається спільнотою багатьох країн, які різняться за рівнем економічного розвитку, за традиційними напрямками зовнішньоекономічних відносин тощо.

На нашу думку, варто аналізувати стосунки України з ЄС не лише як з єдиним цілим, а й кожною з країн, що входять до його складу, окремо. Звичайно, дослідження у цьому напрямку також проводилися, достатньо лише згадати роботи співробітників проекту «Вплив розширення ЄС на відносини України з центральноевропейськими сусідами» під керівництвом І. Солоненко [10], А. Фліссака [11], Я. Андре [12], А. Сковронської-Лучинської [13], В. Коваленка [14], Н. Веретенник [15], В. Соболя [16], Є. Конопацького [17] та багатьох інших, але в них розкриваються особливості зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та якоюсь однією чи кількома з країн ЄС. Системний же аналіз економічних стосунків України з країнами Євросоюзу, який являє собою водночас і єдине ціле утворення, і спільноту незалежних держав, у сучасній економічній літературі відсутній.

Тому вважаємо за доцільне дослідити відносини між Україною та кожною з країн ЄС окремо. За **об'єкт дослідження** візьмемо торговельні відносини між Україною та країнами ЄС, оскільки на перших етапах інтеграції (це зона вільної торгівлі та митний союз) важливу роль відіграє саме торгівля, зокрема її внутрішньоінтеграційна компонента.

Таким чином, **метою** статті є визначення характерних рис торговельних відносин між Україною та країнами ЄС та пріоритетних напрямків розвитку зовнішньої торгівлі України в контексті євроінтеграційних процесів.

Для досягнення цієї мети буде вирішено такі завдання, як вибір показників та методику їхньої інтерпретації для визначення пріоритетних напрямків торгових потоків, аналіз двосторонніх торгових відносин між Україною та країнами ЄС з точки зору корисності для України, надання рекомендацій щодо зовнішньоторговельних орієнтирів у європейському просторі на основі наявних торговельних зв'язків та пропозицій щодо перспективного розвитку торгівлі між Україною та країнами ЄС, зважаючи на прогрес у сфері євроінтеграції.

Критерії зв'язаності та симетрії торговельних зв'язків

Успішність перших стадій інтеграційного процесу залежить від характеру торгових відносин, їх зв'язаності та рівноправності. Саме ці показники були запропоновані для виявлення можливих проблем, які виникають внаслідок створення інтеграційних угруповань. Методика розрахунку показників зв'язаності та симетрії зовнішньоторговельних зв'язків двох країн та критерії, за якими можна інтерпретувати отримані результати, були розроблені у загальних рисах А. С. Ванюшкіним [18: 98]. Ця методика та вдосконалені й згруповані критерії зв'язаності та симетрії торгівлі далі будуть використані для аналізу зовнішньої торгівлі між Україною та країнами Євросоюзу.

Коефіцієнт зв'язаності обчислюється за допомогою формули (1):

$$K_m = \frac{X_{mn}}{X_m} \bigg/ \frac{M_{nm}}{M_m}, \quad (1)$$

де K_m – коефіцієнт зв'язаності торгівлі країни m з країною n ;

X_{mn} – експорт з країни m до країни n ;

X_m – сукупний експорт країни m ;

M_{nm} – імпорт з країни n до країни m ;

M_m – сукупний імпорт країни m .

Коефіцієнт зв'язаності торгівлі, який більший за одиницю або дорівнює їй, свідчить про зв'язаність торгівлі країни m з країною n . Тобто, у цьому випадку країні m в разі інтеграції з країною n не треба буде переорієнтовувати свою зовнішню торгівлю на нового торговельного партнера. У разі ж, коли коефіцієнт зв'язаності торгівлі менший за одиницю, можливі три характерні випадки:

1) частка експорту країни m до країни n набагато більша за середній обсяг її експорту до країн, які є її торговельними партнерами. Тоді країна m є дуже залежною від імпортера n , але зворотний зв'язок відсутній через значний розмір ринку країни n ;

2) частка країни n в експорті країни m набагато менша за частку країни m в імпорті країни n . У даному випадку країна n значною мірою залежить від експорту країни m , але диверсифікованість останнього дає змогу країні m не залежати від торгівлі з країною n ;

3) експорт з країни m до країни n є меншим за середній обсяг її експорту до країн – партнерів, а імпорт з країни m до країни n менший за середній обсяг імпорту країни n з країн – торгових партнерів. Це свідчить про незалежність цих двох країн одна від одної щодо торгівлі товарами.

У формалізованому вигляді це виглядатиме так:

$$X_{mn} \gg \frac{X_m}{N_{xm}}, \quad (2)$$

$$\frac{X_{mn}}{X_m} \ll \frac{M_{nm}}{M_n}, \quad (3)$$

$$\begin{cases} X_{mn} < \frac{X_m}{N_{xm}}, \\ M_{nm} < \frac{M_n}{N_{mn}} \end{cases} \quad (4)$$

де X_{mn} – експорт з країни m до країни n ;

X_m – сукупний експорт країни m ;

N_{xm} – кількість країн, до яких країна m експортує товари;

M_{nm} – імпорт з країни m до країни n ;

M_n – сукупний імпорт країни n ;

N_{mn} – кількість країн, з яких імпортує товари країна n .

Для детальнішого аналізу торговельних відносин між двома країнами треба обчислити коефіцієнти зв'язаності торгівлі для обох з них, тобто оцінити двосторонні торговельні потоки. Рівні коефіцієнти зв'язаності торгівлі свідчать про рівноправність торговельних відносин між цими країнами, у протилежному випадку має місце асиметрія торгівлі між країнами m та n . Більший коефіцієнт вказує на більшу стійкість товарного потоку даного напрямку до змін у ринковій кон'юктурі, тоді як зворотний потік є менш стійким, що призводить до незбалансованості торгівлі між країнами.

За умов асиметрії торгівлі можливі такі співвідношення коефіцієнтів зв'язаності торгівлі між країною m та n (k_{mn}) та у зворотному напрямку – між країнами n та m (k_{nm}):

- 1) $k_{mn} > k_{nm} > 1$;
- 2) $k_{nm} > k_{mn} > 1$;
- 3) $k_{mn} < k_{nm} < 1$;
- 4) $k_{nm} < k_{mn} < 1$;
- 5) $k_{mn} > 1, k_{nm} < 1$;
- 6) $k_{mn} < 1, k_{nm} > 1$.

Сценарії 1 та 2 у випадку асиметрії торгових зв'язків є найбільш оптимістичними, оскільки тут, незважаючи на неоднакову схильність країн до торгівлі одна з одною, має місце їхня тісна зв'язаність, яка більша для тієї країни, котра має більше значення коефіцієнту.

А ось випадки 3 та 4 є, навпаки, найгіршими для країни m , особливо за умов виконання нерівності (2) у $m \rightarrow n$ та нерівності (3) у напрямку $n \rightarrow m$. Такі відносини характеризуються залежністю країни m від країни n як по експорту, так і по імпорту.

У варіанті 5 країна m залежить від торгівлі з країною n , тоді як характеристики зворотного зв'язку залежать від того, яка з нерівностей (2)-(4) виконується для країни n . У випадку 6 країна m залежить від імпорту з країни n , а ось країна n завдяки великій ємності свого ринку не відчуває залежності від поставок товарів, які вона імпортує з країни m , особливо, якщо для країни m виконується нерівність (2).

Зв'язаність торгівлі України з країнами ЄС-27

За цією методикою були обчислені коефіцієнти зв'язаності торгівлі між Україною та країнами ЄС-27 за обома напрямками торгових потоків. Для розрахунку були використані статистичні дані щодо двосторонніх потоків торгівлі товарами, розташовані на веб-сторінці Economic Web Institute [19].

Результати розрахунків подані у табл. 1, де k_{ue} позначає коефіцієнт зв'язаності торгівлі між Україною та окремими країнами Євросоюзу, k_{eu} – коефіцієнт зв'язаності торгівлі протилежного спрямування (тобто, зв'язаність торгівлі країн ЄС-27 з Україною). Для розрахунку використано статистичні дані за 2004 р. У цьому році відбулося приєднання до ЄС 10 нових членів, а 2 країни (Болгарія та Румунія) приєдналися до ЄС лише у

2007 р., тому в таблиці країни Євросоюзу розподілено за групами на основі часу їхнього вступу до ЄС: ЄС-15, ЄС-25 та ЄС-27. У графі 5 табл. 1 подано співвідношення коефіцієнту k_{ue} з коефіцієнтом k_{eu} з урахуванням похибки, розрахованої для кожної пари значень коефіцієнту як середнє квадратичне відхилення.

Результати розрахунку доцільно проаналізувати спочатку в напрямку торговельних потоків Україна → країни ЄС, а потім розглянути двосторонні торгівлі відносини Україна ↔ країни ЄС.

Таблиця 1

Взаємна зв'язаність торгівлі України з країнами ЄС-27

Блок	Країна	k_{ue}	k_{eu}	Знак співвідношення k_{ue} та k_{eu}	
ЄС-27	ЄС-15	Австрія	1,0804	1,1636	=
		Бельгія	0,7616	1,3315	<
		Великобританія	0,4686	2,4284	<
		Греція	2,8335	0,8103	>
		Данія	0,4805	2,0375	<
		Ірландія	0,1848	3,1984	<
		Іспанія	2,1333	0,5953	>
		Італія	1,9800	0,5035	>
		Люксембург	0,9609	1,1269	=
		Нідерланди	0,9805	0,9950	=
		Німеччина	0,6754	1,3218	<
		Португалія	3,2432	0,4447	>
		Фінляндія	0,1301	5,5655	<
		Франція	0,2149	4,9100	<
		Швеція	0,0320	23,1238	<
	ЄС-25	Естонія	0,9609	0,9782	=
		Кіпр	1,5242	1,4969	=
		Латвія	0,8517	1,0496	=
		Литва	0,5908	2,4014	<
		Мальта	0,2402	5,9069	<
		Польща	1,4583	1,0885	=
		Словаччина	1,4647	0,7290	>
		Словенія	0,3844	2,7524	<
		Угорщина	1,3686	0,7664	>
		Чехія	1,3913	0,6907	>
		Болгарія	6,1340	0,2087	>
		Румунія	3,5635	0,2863	>

Джерело: розрахунки автора за даними Держкомстату України й Economic Web Institute.

Отже, згідно з даними, наведеними у графі 2 табл. 1, Україна має високий рівень зв'язаності торгівлі з такими країнами ЄС-27 (у порядку зростання): Австрія, Угорщина, Чехія, Польща, Словаччина, Кіпр, Італія, Іспанія, Греція, Португалія, Румунія, Болгарія. Навіть короткого погляду на цей перелік достатньо, щоб відзначити, що з перерахованих дванадцяти країн шість є країнами Центральної та Південно-Східної Європи, які приєдналися до ЄС лише у 2004 чи навіть у 2007 р., до того ж ці країни колись були членами соціалістичного табору, у якому були доволі розвинені торговельні зв'язки між країнами, відлуння чого спостерігається і донині. З решти шести країн Кіпр також є новачком у Євросоюзі (з 2004 р.), а Іспанія, Греція та Португалія є чи не найменш розвиненими країнами ЄС-15. І лише Австрія та Італія належать до найстаріших та високорозвинених членів Євросоюзу.

Коефіцієнт зв'язаності торгівлі з іншими п'ятнадцятьма країнами є меншим за одиницю, тому для детальнішого аналізу торгівлі України з цими країнами потрібно перевірити справедливість для кожної пари країн нерівностей (2)–(4). Результати такої перевірки подано у табл. 2, де знак «+» означає, що нерівність є справедливою торгівлі України з даною країною, а знак «-» показує, що нерівність не виконується.

Таблиця 2

Аналіз торгівлі між Україною та країнами ЄС, для яких $k_{eu} < 1$

Країна	$X_{ue} \gg \frac{X_u}{N_{xu}}$	$\frac{X_{ue}}{X_u} \ll \frac{M_{eu}}{M_e}$	$X_{ue} < \frac{X_u}{N_{xu}}, M_{eu} < \frac{M_e}{N_{me}}$
Бельгія	–	–	+
Великобританія	–	–	+
Данія	–	–	+
Ірландія	–	–	+
Люксембург	–	+	+
Нідерланди	+	–	–
Німеччина	+	–	–
Фінляндія	–	–	+
Франція	–	–	+
Швеція	–	–	+
Естонія	–	+	–
Латвія	–	+	–
Литва	–	+	–
Мальта	–	+	+
Словенія	–	+	+

Джерело: розрахунки автора за даними Держкомстату України й Economic Web Institute.

Таким чином, нерівність (2) є справедливою лише для торговельних стосунків між Україною та Нідерландами і Німеччиною, тобто має місце залежність України від експорту товарів до цих країн, але вони, у свою чергу, не виявляють ознак залежності від імпортування українських товарів. Експорт товарів до решти країн не має для української економіки принципового значення, оскільки питома вага цих країн у структурі українського експорту є дуже незначною. Водночас ті ж Нідерланди та Німеччина не мають залежності від імпорту українських товарів через те, що імпорт з України займає лише незначну частку їхнього ринку.

Нерівність (3) є справедливою для торгівлі України з Естонією, Латвією, Литвою, Словенією, Люксембургом та Мальтою. Стосовно перших трьох країн сумнівів не виникає: прибалтійські країни як республіки колишнього СРСР мають усталені економічні зв'язки з Україною. Проте географічні й економічні масштаби цих країн та України настільки різняться, що для України країни Балтії не є ключовими напрямками експорту товарів. Адже український експорт є достатньо диверсифікованим, аби не залежати від кон'юнктури на ринках цих країн. Словенія, як колишня югославська республіка, також підпадає під таке пояснення, хоча тут залежність є дуже слабкою (якщо відношення питомої ваги торгівлі з Естонією в експорті України до питомої ваги торгівлі з Україною в імпорті Естонії становить 3,2, для Латвії співвідношення часток експорту/імпорту дорівнює 5,1, для Литви – 2,8, то для Словенії – лише 1,5). Залежність же Мальти та Люксембургу від українського експорту не є настільки очевидною: ці дві країни не мають історично усталених торгових зв'язків з Україною. А виявлене відношення ґрунтується переважно на різниці в масштабах цих маленьких країн та України: для Мальти імпорт українських товарів становить близько 0,03% від її сукупного імпорту, а в структурі українського експорту торгівля з Мальтою займає менше 0,01%; для торгівлі України з Люксембургом ці показники становлять 0,11% та 0,06% відповідно. Тому можна стверджувати, що торгівля України з «малими країнами» Євросоюзу не має вирішального значення для жодної зі сторін.

Перевірка відповідності торговельних відносин між Україною та окремими країнами ЄС-27 нерівності (4) вказує на відсутність залежності, як прямої, так і зворотної, торгівлі України з переважною більшістю країн даної групи. Виняток становлять лише Нідерланди та Німеччина (вище було доведено залежність українського експорту від кон'юнктури на ринках цих країн) і країни Балтії: Естонія, Латвія, Литва (для них була показана залежність ринків цих країн від українського експорту). В решті випадків можна говорити про незалежність України від торгівлі з цими країнами. До групи незалежних країн за цим критерієм потрапили навіть ті країни, для яких було виявлено слабку залежність торгівлі за критерієм (3), отже, припущення щодо відсутності взаємної зв'язаності між торгівлею України та торгівлею Мальти, Люксембургу та Словенії можна вважати вірним, а деякі ознаки наявності залежності можуть бути пояснені різницею в масштабах економіки цих країн та, зокрема, їхньої зовнішньої торгівлі.

Симетрія та асиметрія двосторонньої торгівлі між Україною та ЄС-27

Далі будуть розглянуті двосторонні торговельні потоки між Україною та країнами ЄС-27, тобто виявимо, з якими країнами торговельні відносини є симетричними та рівноправними, а з якими – ні. Згідно з даними, наведеними у табл. 1, має місце симетрія у торговельних відносинах між Україною та Австрією, Люксембургом, Нідерландами, Естонією, Кіпром, Латвією та Польщею. Тобто, торгівля між Україною та цими країнами характеризується збалансованістю та рівноправністю. Проте варто зазначити, що торгівля з більшістю із цих країн не має для України суттєвого значення. Зокрема, за даними Держкомстату України [20], питома вага цих країн у зовнішньоторговельному обороті України у 2004 р. становила: Австрія – 0,96%, Естонія – 0,57%, Латвія – 0,69%, Люксембург – 0,03%, Нідерланди – 1,42%, Польща – 3,16%, Кіпр – 0,27%. Отже лише торгівля з Польщею, Нідерландами і, меншою мірою, з Австрією мають певне значення для України, тому рівноправність у торгівлі саме з цими країнами ЄС є основним позитивним результатом аналізу симетричності торговельних зв'язків Україна ↔ країни ЄС-27.

Відносини з іншими країнами ЄС-27 є для України асиметричними, тому виникає потреба в визначенні характеру цієї асиметричності. Для цього в табл. 3 наведено згруповані за сценаріями асиметрії країни, торгівля з якими не є симетричною. У графах таблиці зазначено лише ті з шести сценаріїв, які характерні для відносин між Україною та хоча б однією країною; опущені ті сценарії, які не притаманні торговельними відносинам між Україною та ЄС-27 (k_{ue} – коефіцієнт зв'язаності торгівлі Україна → країна ЄС, k_{eu} – коефіцієнт зв'язаності торгівлі Україна ← країна ЄС-27). Таким чином, асиметричні торговельні відносини між Україною та країнами ЄС-27 відбуваються лише за двома сценаріями: $k_{ue} > 1$, $k_{eu} < 1$ та $k_{ue} < 1$, $k_{eu} > 1$.

Торговельні відносини України з країнами, переліченими у графі 1 табл. 3, характеризуються тим, що українська економіка залежить від торгівлі з цими країнами. Особливості зворотного зв'язку можуть бути виявлені на підставі аналізу нерівностей (2)–(4) щодо торгівлі країн ЄС, зазначених у цій графі.

Результати такого аналізу, подані у табл. 4, свідчать, що Болгарія та Словаччина виявляють значну залежність від імпорту української продукції. У випадку із Іспанією, Італією, Португалією, Угорщиною та Чехією торгівля з Україною є важливішою для останньої, ніж для цих європейських країн, оскільки вони мають більш диверсифіковану структуру торгівлі. Насправді, за даними сайту Economic Web Institute [19], кількість країн – торгових партнерів, обсяги торгівлі з якими перевищують 1 млн дол. (рештою торгових зв'язків можна знехтувати, оскільки вони не є значущими або й навіть відображають разові контакти між країнами), становить для Іспанії 161, для Італії – 166, для Португалії – 143, для Угорщини – 132, для Чехії – 138, тоді як Україна має обсяги торгівлі понад 1 млн дол. лише зі 122 країнами.

Таблиця 3

Сценарії асиметрії у торгівлі між Україною та країнами ЄС-27

Сценарій	$k_{ue} > 1, k_{eu} < 1$	$k_{ue} < 1, k_{eu} > 1$
Країни, торгівля України з якими відповідає даному сценарію	Болгарія, Греція, Іспанія, Італія, Португалія, Румунія, Словаччина, Угорщина, Чехія	Бельгія, Великобританія, Данія, Ірландія, Литва, Мальта, Німеччина, Словенія, Фінляндія, Франція, Швеція

Джерело: розрахунки автора за даними Держкомстату України й Economic Web Institute.

Таблиця 4

Особливості асиметрії торгівлі між Україною та країнами ЄС-27, для яких $k_{ue} > 1$ та $k_{eu} < 1$

Країна	$X_{eu} \gg \frac{X_e}{N_{xe}}$	$\frac{X_{eu}}{X_e} \ll \frac{M_{ue}}{M_u}$	$X_{eu} < \frac{X_e}{N_{xe}}, M_{ue} < \frac{M_u}{N_{mu}}$
Болгарія	+	-	-
Греція	-	-	+
Іспанія	-	+	+
Італія	-	+	-
Португалія	-	+	+
Румунія	-	-	+
Словаччина	+	-	-
Угорщина	-	+	-
Чехія	-	+	-

Джерело: розрахунки автора за даними Держкомстату України й Economic Web Institute.

Нерівності (4) є справедливими для торгівлі Греції, Іспанії, Португалії та Румунії з Україною, тобто можна вважати, що тут двостороння торгівля не є ключовою ані для них, ані для України. Проте торгівля з Іспанією та Португалією також відповідає вимогам нерівності (3). Тому, зважаючи на те, що коефіцієнт k_{ue} для обох країн є більшим за одиницю та на виконання нерівності (3), можна вважати, що експорт до цих країн є важливим для України, тоді як ні імпорт з цих країн до України, ні імпорт українських товарів до Греції та Португалії не має суттєвого значення.

Щодо асиметричних торгових зв'язків за сценарієм $k_{ue} < 1, k_{eu} > 1$, то тут, як зазначалося вище, важливим є виконання нерівності (2) для країни, в якій прямиий коефіцієнт зв'язаності менший за одиницю. Скориставшись даними з табл. 2, бачимо, що такій умові відповідає лише одна країна з перелічених у графі 2 табл. 3 – це Німеччина. Взагалі вважають, що такий хара-

ктер притаманний відносинам між розвинутою країною та країною, що розвивається. У даному випадку Німеччина зацікавлена у збільшенні експорту своїх товарів до України, оскільки ринок останньої досі залишається ненасиченим щодо якісних промислових товарів, тоді як імпорту українських товарів для Німеччини не є значущим, тому що ніша українських товарів на німецькому ринку є незначною (лише близько 0,1% від сукупного імпорту до Німеччини становлять українські товари, тоді як вони становлять понад 5,2% експорту товарів з України).

Класифікація країн ЄС-27 за характеристиками торгівлі з Україною

На підставі викладеного вище аналізу можна розподілити країни ЄС-27 за такими ознаками:

- 1) залежність України від експорту/імпорту даної країни;
- 2) залежність даної країни від експорту/імпорту України;
- 3) відсутність залежності з боку України;
- 4) відсутність залежності з боку даної країни.

Відповідно до цих критеріїв країни Євросоюзу можна класифікувати таким чином, як це наведено у табл. 5. Жирним шрифтом виділені ті країни, торгівля з якими є збалансованою (симетричною).

Проаналізувавши дану класифікацію, можна стверджувати, що Україна й досі залишається переважно сировинним додатком до Європи, адже вона виявляє залежність від експорту до 13 країн Євросоюзу, а якщо пригадати, що в структурі українського експорту переважають сировинні товари, то ситуація видаватиметься ще гіршою. Протилежною є ситуація у торгівлі між Україною та країнами Балтії і Словаччиною: тут вже ці країни залежать від експорту до України (Словаччина) чи від імпорту з неї (Естонія, Латвія та Литва), тоді як для України торгівля з цими країнами не має принципового значення, за винятком, мабуть, експорту до Словаччини. Але цим не варто нехтувати, оскільки сумарно ці країни займають близько 3% зовнішньоторговельного обороту України. Торгівля зі значною кількістю країн Євросоюзу – таких країн 11 – не має значення ані для них, ані для України. На жаль, до цих країн потрапили і такі високорозвинені європейські країни зі значними масштабами економіки, як Великобританія, Франція, Швеція, Бельгія тощо.

Найгіршим для України є її становище у торгівлі з Німеччиною: тут Україна відчуває залежність як від експорту до цієї країни (переважно сировинного), так і від імпорту з неї (переважно високотехнологічного).

Таблиця 5

Класифікація країн ЄС-27 за типом торгівлі з Україною

Характер залежності	Експортна залежність України	Імпортна залежність України	Відсутність залежності з боку України
Експортна залежність даної країни		Австрія, Польща	Словаччина
Імпортна залежність даної країни	Австрія, Польща, Словаччина, Болгарія		Естонія, Латвія, Литва
Відсутність залежності з боку даної країни	Греція, Іспанія, Італія, Нідерланди , Німеччина, Португалія, Угорщина, Чехія, Румунія	Німеччина	Бельгія, Великобританія, Данія, Ірландія, Люксембург , Фінляндія, Франція, Швеція, Кіпр , Мальта, Словенія

Джерело: розрахунки автора.

А ось оптимальними можна вважати торгові зв'язки України з Австрією та Польщею. Тут обидві сторони зацікавлені в двосторонніх торговельних відносинах, оскільки виявляється взаємна залежність як за експортом, так і за імпортом. До того ж торгівля між Україною та цими країнами є симетричною та рівноправною, що робить торгові відносини ще привабливішими.

Висновки

Активізуючи євроінтеграційні процеси, Україна має враховувати, що Євросоюз складають країни, різні за економічним розвитком та з різними традиційними зовнішньоекономічними зв'язками. За характером торгівлі між Україною та країною ЄС ці країни можна умовно поділити на три групи.

1. Країни, з якими Україна торгує на засадах рівноправного партнерства (Польща та Австрія, певною мірою Болгарія та Словаччина).

2. Країни, торговельні стосунки яких з Україною мають характер односторонньої зацікавленості:

2.1. З боку цих країн (Естонія, Литва, Латвія);

2.2. З боку України (Греція, Іспанія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Угорщина, Чехія, Румунія).

3. Країни, торговельні стосунки з якими не мають суттєвого значення для жодної зі сторін (Бельгія, Великобританія, Данія, Ірландія, Люксембург, Фінляндія, Франція, Швеція, Кіпр, Мальта, Словенія).

Отже, подальші рекомендації стосуватимуться послідовно країн цих трьох груп. На перших етапах варто орієнтуватися на країни першої групи (особливо Польщу та Австрію), торгівля з якими є традиційною для України та водночас характеризується рівноправністю і зв'язаністю.

Щодо країн другої групи, то, хоча країни, які виявляють залежність від імпорту українських товарів, є надто малими, щоб мати суттєве значення для економіки України, але Україна має бути зацікавлена у збереженні стосунків та в розширенні торгівлі з ними. Водночас у відносинах з рештою країн цієї групи суттєвим недоліком торгівлі України є її висока експортна залежність з причин сировинної спрямованості українського експорту. А країни, ринки яких є ключовими для експорту товарів з України, не виявляють залежності від українських товарів, особливо це стосується Німеччини. Тож у перспективі зусилля з боку України мають бути спрямовані на виправлення такого становища та подолання експортної залежності.

І, нарешті, варто приділяти більше уваги розвитку торговельних зв'язків з країнами третьої групи, серед яких чимало високорозвинених країн, торгівля з якими сприятиме прискоренню інтеграції України до європейського економічного простору.

Література

1. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015 рр.) «Шляхом Європейської інтеграції» / Авт. кол.: А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
2. Перспективи економічних відносин між Україною та Європейським Союзом / Д. Боярчук, В. Ваврищук, І. Голоднюк та ін.; Ред. М. Якуб'як, А. Колісниченко. – Київ: Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна, 2006. – 85 с.
3. The New EU Frontier: Perspectives on Enhanced Economic Integration / M. Jakubiak, A. Kolesnichenko, W. Paczyński et al., Eds M. Jakubiak, W. Paczyński – Warsaw: Center for Social and Economic Research, 2007. - 142 p.
4. Попко Д., Ткачук О. Моделювання конвергенції України до ЄС // Вісник КНЕУ. – 2005. – № 2. – С. 29–51.
5. Astrov V., Lukas Z., Poschl J. The Ukrainian Economy between Russia and the Enlarged EU: Consequences for Trade and Investment / Wiener Institut

- fur Internationale Wirtschaftsvergleiche // Current Analyses and Country Profiles. – 2006. – March. – № 23. – 101 p.
6. Мерніков Г. Європейська інтеграція України та економічна безпека держави // <http://www.db.niss.gov.ua/docs/polmil/100.html>
  7. Савельєв Є. Передумови поглиблення і прискорення європейської інтеграції України // Журнал Європейської економіки. – 2006. – Том 5 (№ 2). – С. 111-118.
  8. Ур В. Перспективи майбутньої інтеграції української економіки в ЄС // Журнал Європейської економіки. – 2006. – Том 5 (№ 2). – С. 135-137.
  9. Трілленберг В. Деякі аспекти розвитку економічної інтеграції України у внутрішній ринок Європейського Союзу // Журнал Європейської економіки. – 2006. – Том 5 (№ 2). – С. 119-122.
  10. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральними – європейськими сусідами / І. Бураковський, В. Мовчан, О. Вітер та ін.; Керівник проекту І. Солоненко. – К.: «К.І.С.», 2004. – 360 с.
  11. Фліссак А. Торговельно-економічне співробітництво України з ФРН: становище, проблеми та шляхи їх вирішення // Журнал Європейської економіки. – 2002. – Том 1 (№ 2). – С. 147–163.
  12. Андре Я. Економічна інтеграція у Спільний Європейський Ринок: порівняльна характеристика зовнішньої торгівлі Польщі, Румунії та України // Журнал європейської економіки. – 2006. – Том 5 (№ 2). – С. 143–148.
  13. Сковронська-Лучинська А. Польсько-українські економічні зв'язки // Журнал європейської економіки. – 2003. – Том 4 (№ 2). – С. 428–432.
  14. Коваленко В. Геоэкономическая синергия для Украины // <http://www.dialogs.org.ua/>.
  15. Веретенник Н. Україна – Литва: До взаємовигідного співробітництва // Світ. – 1998. – 18–25 червня. – С. 3.
  16. Соболев В. Україна і Польща на порозі третього тисячоліття // Універсум. – 2002. – № 3-6. – С. 44–46.
  17. Конопацький Є. А. Україна – Греція: шляхи співпраці // Трибуна. – 2001. – № 3–4. – С. 31–32.
  18. Ванюшкин А. С. Выявление проблем развития до создания интеграционных объединений // Культура народов Причерноморья. – 2004. – № 56, Т. 1. – С. 97-100.
  19. <http://weber.ucsd.edu/~kgledits/exptradegdp.html>.
  20. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2004/zd/ztt/ztt_u/ztt122004_u.htm.